

Vastaanottaja: Sosiaali- ja terveysvaliokunta

Asia: HE 112/2025

Aika: 11.11.2025 klo 10.00

Vammaisfoorumin lausunto sosiaali- ja terveysvaliokunnalle hallituksen esityksestä eduskunnalle yleistukea koskevaksi lainsäädännöksi

Vammaisfoorumi ry kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen esityksestä yleistukea koskevaksi lainsäädännöksi.

Vammaisfoorumin näkökulmasta hallituksen esityksen tavoite yhdenmukaistaa sosiaaliturvaa ja lisätä työnteon kannustimia on kannatettava, mutta esitetyssä muodossaan lakiluonnos ei riittävällä tavalla huomioi vammaisten ja pitkäaikaissairaiden henkilöiden yksilöllisiä tarpeita, elämäntilanteita ja oikeuksia.

1. Yleistuen edellytykset eivät huomioi riittävästi vammaisia ja osatyökykyisiä henkilöitä

Lakiesityksessä määritelty työvoimapolitiittinen edellytys, erityisesti vaatimus kokoaikatyön vastaanottamisesta, ei ole realistinen monille vammaisille henkilöille, joiden työkyky on rajoittunut, jaksaminen vaihtelevaa tai jotka ovat esimerkiksi osatyökyvyttömyyseläkkeen piirissä. Yleistuen saaminen ei saa olla riippuvaista siitä, onko henkilö virallisesti todettu täysin työkyvyttömäksi, mikä on käytännössä raskas ja byrokraattinen prosessi.

Esitämme, että lakiin kirjataan selkeästi oikeus yleistukeen myös niille henkilöille, jotka ovat osatyökykyisiä tai joiden toimintakyky on heikentynyt, vaikka he eivät täytä täysin työkyvyttömyyden kriteereitä.

2. Esityksessä ei riittävästi huomioida YK:n vammaissopimuksen velvoitteita

YK:n vammaisyleissopimus velvoittaa valtiota varmistamaan, että vammaisilla henkilöillä on oikeus elää itsenäisesti, osallistua yhteiskuntaan yhdenvertaisesti ja saada tarvitsemansa sosiaaliturva. Esityksessä ei ole riittävästi arvioitu vaikutuksia vammaisten henkilöiden perusoikeuksien toteutumiseen.

Kuten YK:n vammaissopimuksen komitea on todennut syksyn 2025 päätelmissään, vammaisten henkilöiden sosiaaliturvan heikennykset ovat ristiriidassa sopimuksen artiklojen kanssa. On välttämätöntä, että yleistukea koskevaa lainsäädäntöä

valmisteltaessa tehdään perusteellinen ihmisoikeusvaikutusten arviointi, joka kattaa myös vammaisnäkökulman.

3. Tarveharkinta ja odotusajat eivät saa vaarantaa oikeutta riittävään toimeentuloon

Esitetty tarveharkinta ja mahdolliset odotusajat voivat johtaa tilanteisiin, joissa vammainen henkilö jää tilapäisesti kokonaan ilman toimeentuloa. Tämä on erityisen ongelmallista tilanteessa, jossa lääkkeet, apuvälineet ja muut terveydenhuollon tarpeet aiheuttavat huomattavia lisäkustannuksia.

Esitämme, että lakiin sisällytetään tarkennuksia siitä, miten yksilön toimintakyky ja erityistarpeet huomioidaan yleistuen tarpeen arvioinnissa, sekä kirjataan selkeästi, että toimeentulon turva on ensisijainen tavoite erityisesti haavoittuvassa asemassa olevien kohdalla.

4. Yleistuen tulee tukea osallisuutta, ei sulkea pois

Yleistuen tarkoituksena on tukea siirtymistä työmarkkinoille. Tämä ei kuitenkaan saa sulkea tuen piiristä pois henkilöitä, jotka voivat osallistua työelämäänsä vain rajoitetusti esimerkiksi jaksottaisesti, osa-aikaisesti tai kuntoutuksen rinnalla. Erityisesti osatyökykyiset ja eri tavoin toimintarajoitteiset henkilöt hyötyvät joustavista malleista, joissa tuki täydentää heidän rajoitettua mahdollisuuttaan osallistua työelämäänsä.

Esitämme, että lakitekstissä tunnistetaan osa-aikaisen työkyvyn realiteetit ja mahdollistetaan yleistuki ilman vaatimusta kokoaikatyön hausta silloin, kun se on yksilön terveydentilaan nähden kohtuuton.

5. Palvelujen saavutettavuus ja yksilöllinen tuki

Yleistukeen liittyvät palvelut on järjestettävä tavalla, joka on saavutettava myös heille, joilla on toimintakyvyn, liikkumiseen, kommunikointiin tai kognitioon liittyviä rajoitteita. Kasvokkainen asiointi on monelle tärkeä, mutta samalla on varmistettava vaihtoehtoiset saavutettavat asiointitavat.

Palvelutarpeen arvioinnissa ja työnhaun velvoitteissa tulee tehdä tiivistä yhteistyötä Kelan, TE-palveluiden ja hyvinvointialueiden kanssa. Esitämme, että lakiin kirjataan velvoite moniammatilliseen yhteistyöhön erityisesti silloin, kun henkilöllä on vamma tai pitkäaikaissairaus.

Yhteenveto ja johtopäätökset

Yleistuen uudistus ei saa johtaa siihen, että vammaisten ja pitkäaikaissairaiden henkilöiden oikeus riittävään toimeentuloon tai sosiaaliturvaan heikkenee. On huolehdittava siitä, että laki tukee aidosti yksilöllisiä elämäntilanteita ja että se täyttää Suomen kansainväliset ihmisoikeusvelvoitteet.

Vammaisfoorumi ry pitää tärkeänä, että yleistuen soveltaminen ei rajaudu tiukasti virallisiin työkyvyttömyyden määritelmiin, vaan ottaa huomioon tosiasialliset toimintakyvyn rajoitteet ja palvelutarpeet. Tämän lisäksi korostamme, että lakiesityksen toimeenpanon yhteydessä on seurattava erityisesti sen vaikutuksia vammaisten henkilöiden toimeentuloon ja osallisuuteen.

Valtiovallan tulisi kaikin tavoin kannustaa ja tukea vammaisia ihmisiä, jotka toimintarajoitteistaan huolimatta yrittävät työllistyä. Järjestelmä ei saa olla joustamaton ja pahimmillaan toimintarajoitteesta rankaiseva.

Vammaisfoorumi ry

Maija Aatelo

Varapuheenjohtaja

Anni Kyröläinen

pääsihteeri

p. 045 217 4936

anni.kyrolainen@vammaisfoorumi.fi

Vammaisfoorumi on 29 valtakunnallisen vammaisjärjestön yhteistyöjärjestö, jonka tarkoituksena on YK:n vammaisten ihmisten oikeuksia koskevan sopimuksen mukaisesti edistää vammaisten ihmisten yhdenvertaisen osallistumisen mahdollisuuksia yhteiskunnassa. Vammaisfoorumi edustaa jäsenjärjestöjensä kautta noin 223 000 vammaista ja pitkäaikaissairasta ihmistä.